

Lühhikesed teadused endisest ja uest Toombe Gesti-kirikust.

(Toombe ue kiriko allustamise, 1862 aasta 28ma
Wina-ku päwa, mälestuseks.)

Rootsi wallitsuse ajal — ülle kahhe saea aasta eest — olli Tallinna Maarahwa kirikokoggodus nõndasammoti kui nüüdki ni suureks kaswanud, et Toombele üks isseäranis koggodus asjutati. Selle koggodusesse loeti ka Some-rahwas, kedda sel ajal, isseärranis wäehulgas, rohkemalt kui tännini siin linnas olli, ja kirikoõppetajad teggid kordamessi Some- ja Gesti-keele jutlust. Summala tenistust peti essiotfa Toombe-losi peal ja essimenne kirikoõppetaja olli Martin Gilläus, Rootsiimaalt, kedda 1636 aastal kirikoõppetajaks seati. Kui aegamöda koggodus olli kaswanud, sai neile Tönnismäel üks pu-kirik ehhitatud ja 1670 (ehk 1671) aastal 4^{mal} Kristusse tullemisse pühhal sissepühhitsetud. Sedda hüti kunninga nimme järrel Kaarle-kirikuks. 20^{ne} aasta pärrast jäotati koggodust kahheks jänks, Some- ja Gesti koggoduseks. Esimenne Gestiõppetaja olli Heinrich Derling, Tallinnast, kedda kunninga poolt 1691 aastal senna kirikoõppetajaks seati ja 1692 aastal 2^{sel} Kiiunla-ku päwal kiriko peale laulati. Temma järrel olli õppetajaks Johann Esimmermann 1696 aastal, kes 1704—1706 aastani teiste õpetajatega ühtlase Ue Testamendi saksa-kelest ma-kele ümber kirjotas. Kui 1710 aastal Wenne wäggi Tallinna alla tuli, wötsid linna wäe-üllemad nõuks, kōik allewid ümber linna ärrapõlletada, et Wenne wäggi mitte ulluallust ja linna suretlikkide eest warju ei leiaks. Sel ajal sai ka

2104 H.

Kaarle-kirikik ärrahustatud. Sõdda ja kakk ollid kül linna rahwast koggoni wähhendanud, siiski Toombe Gesti-koggodus jäi weel kokko, ja 1715 aastal sai temmale jälle õppetaja, Samuel Striker seatud, agga lühhikeseks ajaks, sest tedda kutsuti 1717 aastal Madditse-kirikiko peale. 1724 aastal heitis koggoduse üks ossa Altlinna Ma-kirikiko koggodusega ühte, teine ossa, mõnned ümberkaudo küllad, mis 1691 aastal Jõeletme- ja Keila-kirikiko jurest ollid Kaarle-kirikiko järrele loetud, heitsid senna taggasi. 1738. aastal 15mal Paasto-ku päwal sai Toombe Gesti koggodusele wiimne õppetaja Peter Johann Fafs seatud, kedda 1739 aastal Rakwerre-linna kiriko peale kutsuti. Pärast sedda Toombe koggodus heitis koggoni Altlinna koggodusega kokko.

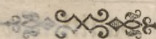
Gesti kirk on nüüd ennam kui 120 aastat aega. Jummal on meile maad ja linna kawa rahhoga õnnistanud ja rahwas on jälle nõnda sigginenud et ueste kiriko koggoduse jätamist ja kiriko ehhitamise pärast pididi hakatama hoolt kandma. Selle läbbi hakkas ka se armas mällestus sest wannast Jummalakojast, mis Gestlastel enne Toombe krundi peal olnud, jälle rahwa süddametes lituma, ja se ihhaldamine, endid jälle selle kalli wanna isapaga peale Jummalat tenistuseks ja auustuseks kogguda, andis mitme mehhele julgust, rahwa sowimist üllematele ette panna. Jummal on rahwa palwed kuulda wõtnud ja üllemate ni kui allamate süddamed ligutanud. Iggalt poolt tuli abbi. Toombe kildi polest anti wanna Kaarle kiriko paiga liggi uo kiriko ja muunde kiriko hõnete tarwis maad; kiriko ehhitamiseks ja ülespidamiseks, senni kui kirikul ommal selle tarwis warrandust on, lubbati toombe kildi ja pearahha koggoduse polest abbi tehha; mitmed Toombe ja Altlinna koddanikud on rahha ja muud andid kirikule lubbanud; kõige surem abbi agga tuli Gestima Vanstoa koggoduse polest, sest et 1859 aastal kiriko ehhitamiseks üks rahha koggo anti, kellest rah-

was omma lotufelle kindlamatpõhja sai. Peale selle on Vanstoa polest maal üks korjatus meie kiriko tarwis tehtud ja wimaks sai sest korjamisest, mis ülle kõige Rigi kääs, üks ossa Altlinna, teine ossa Toombe ue Gesticirrikule antud. Tännawo fewwade on Suur Aulik Reisri Herra Armolikkult sedda lubba annud, uut koggodust seada ja koggodus on 9-mal Mihkli-ku päwal enneselle kiriko wöörmündrid wallitsenud. Toombe rahwa poolt wöörmündrid on: Friedrich Freiberg, Karl Krosing, Martin Jürgens, Willem Hammermann; Moigo walla poolt: Mart Appelberg. Nende hulgast wallitseti üks wannem kiriko-wöörmünder, Friedrich Freiberg. Koggoduse üllem wallitus on kahhe patroni kätte ustud, kellest üks on Vanstoa-koggodusse polest seatud, Vanstoa-Sekretär Heinrich von Schonert, ja teine Toombe-kildi polest, kildi Eltermann Hans Heinrich Falk. Kõik need nimmetud mehhed on koggodusse Konwendi liikmed ja wallitsewad ühtlase kiriko warra ning toimetawad kõik kiriko asjad.

Igga ku esimesel pühhal pärrast kirikut tulles konwent Toombe kildi majasse kokko, kiriko rahha pärrast arru teggema. Siis wöetakse ka sedda rahha wasta, mis tegi sowib kiriko ehhitamise ehk õppetaja üllespidamiseks anda. Peale selle on wannema wöörmündri kääs weited ramatud, kus üllespannakse, mis tegi annab. Rahha, mis seddawisi korjatakse, annab wannem wöörmünder nende ramatute järrel ka sel pühhapäwal konwendi kätte. — Kiriko-planid, mis järrel kirik tulles ehhitada, on Peterburgi pumeister Otto Hippus, omma isfama armastusest, ilma hinnata teinud, ja on lota, et neid sel talwel üllema kohto polest heaks wöetakse, nõnda et Summala abbiga kiriko ehhitamine tulles fewwadel peale hakkab.

Kiriko alluskiwwi pannes tulletage mele, et selle seaduse järrel, mis Sure Auliko Reisri armo polest Toombe ue kiriko koggodusele on antud, se kirik

koggoduse omma on; et nõnda sammoti kui teile se õigus on antud, is si firriko warra wallitseja, se teie kohhus on, firriko eest hoolt kanda, kui tru perremees omma maja eest hoolt kannab. Sia male on teile, teie palwete peale, surem abbi weel ikka kõrwast tulnud, — nüüd on aeg kätte jõudnud, et is si peate hakkama murretsema. Koggodus on seatud, koggoduse nõumehhed ja asjataallitajad on wallitsetud, — näitko se uus Gesticoggodus nüüd ülesse, et ta sedda wäärt on, mis temma kätte on ustud; näitko ülesse, et se üks findel ja mehhine nõu ja ihhaldus olnud, ommale firrikut ülessehitada, mis üsna nende omma pärris olleks! — — Summal agga õnnistago ja wõtta kõik tännased sowimissed ja süddame-tootused armolikkult kuulda!

Von der Censur genehmigt. Reval, den 27. October 1862.

Tallinnas, trükitud Lindworsi pärijate kirjabega.